

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

M. Sunullah Arısoy'un Karapürçek Romanında Öğretmen Tipi

Teacher Type in M. Sunullah Arısoy's Karapürçek Novel

DOI:

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
01.06.2025

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
27.06.2025

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2025

**Türk Dili ve
Edebiyatı
İncelemeleri Dergisi**

Berkan UZUN
Bilim Uzmanı
berkanuzun99@gmail.com

ORCID ID
<https://orcid.org/0009-0004-8273-0142>

Öz

M. Sunullah Arısoy, *Karapürçek* adlı eserinde öğretmen tipi etrafında anlatısını kurar. Öğretmen yaşadığı hadiseler ekseninde ideolojik-idealist söylemleriyle romanda önemli işaretler verir. Bu ifadeler aynı zamanda devrin algısında şekillenen anlayışın ne olduğuna, nelerin gündemi oluşturduğuna dair izler de taşır. M. Sunullah Arısoy, bilhassa köylünün öğretmen tipine karşı giriştiği söylemleri, faaliyetleri ve çekinceleri karakterinin geliştirdiği pratikler etrafında nasıl aşılabileceğini göstermeye çalışır. Böylelikle karakterin idealine bağlılığı sınanırken karşısında duran idare mekanizması yanında köylülerin önyargılarının da ne derece önemli rol oynadığı ortaya çıkarılır. Vaziyeti idare, günü geçirme siyaseti ve algısının bir köyü ve halkını ne derece geri bıraktığı gösterilmiş olur. Diğer taraftan ise köyde görev yapan önceki öğretmenler ile köylü arasındaki zıtlıklar neticesinde yaşanan hadiselerin nerelere vardığı ve daha çok hangi söylemler/kavramlar ekseninde ortaya çıktığı da gösterilir. Bu bakımdan çalışma Arısoy'un öğretmen tipinin ideal-algisal ifadelerini merkez alarak hangi noktalara değinildiğini, köylü-öğretmen ikilisinin hangi noktalarda anlayış bakımından kesiştiğini-zıtlastığını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Arısoy, Karapürçek, öğretmen, tip, roman

Abstract

M. Sunullah Arısoy constructs his narrative around the teacher type in his novel *Karapürçek*. The teacher gives important signs in the novel with his ideological-idealist discourses on the axis of the events he experiences. These statements also be artraces of what the perception of the time was and what constituted the agenda. M. Sunullah Arısoy tries to show how the discourses, activities and reservations of the villagers against the teacher type can be over come through the practices developed by his character. In this way, while the character's commitment to his ideal is tested, it is revealed how important the prejudices of the villagers play an important role in addition to the administrative mechanism that stands against him. It is shown to what extent the politics and perception of managing the situation and passing the day leaves a village and its people behind. On the other hand, it is also shown to what extent the incidents that occurred as a result of the contradictions between the previous teachers working in the village and the villagers reached and which discourses / concepts emerged more on the axis of which discourses /concepts. In this respect, the study examines which points a read dressed by centering on the ideal-perceptual expressions of Arısoy's teacher type, and at which points the peasant-teacher duo intersects and contrasts in terms of under standing.

Keywords: Arısoy, Karapürçek, teacher, type, novel

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

GİRİŞ

Tarihi dönemler, dönüşüm ve değişim yılları, her alanda olduğu gibi sanatta da kimi yenilikler, farklılaşmalar, üstlenilen roller doğurur. Edebiyat da sanatın kolu olarak toplumun doğrudan etkisi altında kalan, onun hususiyet ve hadiselerinden yararlanan bir sahadır. *“Edebiyat, edebiyat ile toplum arasındaki genel ilişki temeli üzerinde, gerçekliğin yansıması olma işlevini görür. Edebiyat toplumsal olguları ve yansı olarak kendi toplumsal işlevini yerine getirir”* (Redeker, 1986: 5). Bu bakımdan edipler de milletlerinin değer ve değişimlerini işleyerek edebiyatlarını kurarken neredeyse her siyasi-sosyal akımdan etkilenirler. Sorunlara çözümler, yaklaşımlar, değerlendirmeler ve bakış açıları sunarak hadiselerde rol alırlar. Böylelikle edebiyat türlerinden roman; ele aldığı, anlattığı, kurguladığı, yansıttığı meseleleri değerlendirirken bakış açıları, çözümler, öneriler sunar. M. Sunullah Arısoy’un (1925-1989) *Karapürçek* (Arısoy, 1958) adlı eseri de bu bakımdan bir roman örneğidir. İdealist bir öğretmeni ve onun bütün olgularıyla değiştirmeye, eğitim üzerinden yeni bakış açısı sunmaya çalıştığı köyü ele alır.

Öğretmen, idealist yönüyle eserde merkez konumda bulursa da o daha çok bir misyon aktarıcısıdır. *“Birçok eserde, tek bir kişinin öne çıkarılıp, okuyucunun tüm dikkatinin o kişinin yazgısına yoğunlaştırıldığı olur”* (Pospelov, 1985: 11). *Karapürçek* de öğretmenin bu ‘yazgısının’ yoğun olarak izlendiği bir eser olmasıyla dikkat çeker. Diğer taraftan kahraman idealiyle siyasal, sosyal hayatın daha çok da şehir yaşamının algısını temsil ederek taşıdığı değerleri köye götürme vazifesi güder. *“İdeal öğretmen, gerçekte var olmayan fakat her öğretmenin içinde ulaşılacak bir model olarak yaşayan ve onu kendisine çeken, benzetmeye çalışan bir öğretmendir”* (Enginün-Kerman, 1998: 154). Bu bakımdan öğretmen figürü cemiyetin/köyün dönüşümü için kendine gaye çıkaran tip olarak romanda yer edinir. Diğer taraftan meselenin ideal yönü olduğu kadar siyasal geri planı da dikkatten kaçmamalıdır. Öğretmen ve köy temasları-bağlantıları Cumhuriyet’in bir görünümünü, faaliyetini de içermektedir; *“Cumhuriyet Döneminde eğitime ve öğretmene büyük önem verilmiştir. Millî Mücadele’yi yaparak milletin kalbinde yer etmiş orduya benzetilerek ‘Muallim Ordusu, İrfan Ordusu, Nur Ordusu’ şeklinde takdim edilen öğretmenler hızla memleket sathına yayılmışlardır”* (Yalçın, 2006: 168). Öğretmen bu bakımdan köyün günlük-aylık-yıllık hayatındaki sıradan, hareketsiz yapısı karşısında şehrin/kozmopolitin, karmaşık, hareketli dünyasından ideal, fikir, bilgi ve zamanın getirdiği yeni çevreyi taşır. Aynı zamanda bu taşıma Cumhuriyet’in köylere tanıtılıp, yerleşmesinin de bir gayesi niteliğindedir.

Yazarlar ekseriyetle köylerdeki geriliğin sebebini eğitim meselesiyle alakalandırırlar. Asıl nedenin birçok kez eğitime bağlanarak aşılıpma çalışılması da roman ve hikâyelerde karakterlerin öğretmenler olmasını sağlar. Bu yüzden tema çatışma-gerilik üzerine inşa edilerek metnin dokusu kurulur. *Karapürçek*’te de öğretmen, köye ilerici-idealist bir ideoloji çerçevesinde götürülür-gider. Arısoy, romanını bu kaynaklardan beslerken daha farklı noktalara da işaret eder; eğitimin sağlandığı çevre, okul, mekân sıkıntısı ve köy sakinlerinin öğretmene karşı tavır ve algıları. Bütün bunlar romanın temelini öğretmenin gözünden şöyle anlatır:

“Eğitim öğretim problemleri, 1960 yılına kadar yazılan köy romanlarında, başlı başına bir konu olarak yalnızca Karapürçek (M. Sunullah Arısoy)’te ele alınır. Fakat varlığı ve etkileriyle -az veya çok- her romanda karşılaşılar. Bu konuya ilgileri oranında eğilen yazarlar, köylülerin düşüncesinden yaşayışına kadar çeşitli konulardaki geriliğinin, aslında, eğitimdeki geriliğin bir uzantısı olduğunu belirtirler. Köyde, eğitim öğretimin yürütülmesinden sorumlu öğretmenin başarısızlığına yol açan sebepleri göstermeye çalışırlar” (Kaplan, 1997: 524-525).

Arısoy’un romanındaki idealize tip karakterini şartlara, zorluklara ve her türlü olanaksızlığa karşı değil de algıya karşı yitirir. Bu yitim idealden en ufak sapma anında gerçekleşir. Öğretmen, çalışkan olduğu kadar köyde sevilen bir kişi olmuş olsa da nihayetinde idealini ve *Karapürçek* hayalini

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

iftiraya uğrayarak kaybeder. Bu da göstermektedir ki her noktada bir algı-düşünce çatışması vardır ve kişinin şahsiyeti üzerinden gerçekleşen bir taarruz yenilgiyle sonuçlanır. Arısoy, birçok noktadan aktarmaya çalıştığı öğretmen, köy ve karakterinin idealini nihayet ahlaki bir meseleyle sınayarak tamamlar. Bu da öğretmenin gerçekçilik yönüne gönderme gayesi taşıy niteliktedir.

M. Sunullah Arısoy'un Karapürçek Romanında Öğretmen Tipi

Sunullah Arısoy, eserine kahramanı öğretmenin 'dağ köyü' olarak adlandırılan Karapürçek'e atanmasıyla başlar. Öğretmen'in idealist çizgisinin ilk görünüşleri Milli Eğitim Memuru olarak adlandırılan karakter ile tayin emri üzerine konuşması sırasında ortaya çıkar. Memurun sözleri karakterin idealine olan yolculuğunun çetinliğini ve hadisenin zorluğunu vurgular:

"Kardeşim, dedi, gerçi gideceğiniz yer biraz uzak. Yani hakikaten uzak.. (...) Sonra..Sonra bu köy, efendim? Nihayet, netice itibariyle bir dağ köyüdür. Yani, değil mi, daha yaban kalmıştır, efendim? (...) Siz, dedi, genç bir arkadaşsınız. İdealistsiniz elbette. Bir çok şeyler, değil mi, bir çok şeyler yapmak istersiniz tabii..Hi-hi..Ama, tabii, şartları efendim, şartları da nazarı dikkate ve itibara almak icap eder" (Arısoy, 1958: 4-5).

Öğretmen açısından bu sözler, bir yılgınlık veya çekince olmaktan ziyade idealine olan güveni artırır. Böylelikle karakterin Karapürçek macerası başlamış olur. Fakat o, içine girdiği şartlar, meselenin görüldüğü kadar basit olmayışı ve çevrenin tutumu karşısında hâlin ne olduğunun da gayet farkındadır. Yol boyu da kendisiyle muhakeme içerisinde ve bu gitmek ile gelmek, vazgeçmek ile devam etmek arasında kararsız kalışının en net ifadeleridir:

"Şimdi ben köye gidiyorum ha? Ne götürüyorum köye? Işık! Ne ışığı? Kendimi idare lambası gibi hissediyorum. Işığım bana yetmiyor. Aklımda hep dükkü sözler, dostların sözleri, ananın sözleri. Bir yokluyorum kendimi, son derece güvensizim. İdama gidermişim gibi bir hâlim var. Farkındayım bunun. Korku değil, ama bir sıkıntı, bir güçsüzlük, ne bileyim ben, bir.. Lafı bak: 'Ne bileyim ben?' madem bilmiyorum, ne söyleyebilirim? Önceki düşlerimi uyandırsam, bir uyandırsam, bir tekini yetecek. Uyumuş da değil, yitmişler sanki" (Arısoy, 1958: 6-7).

Öğretmenin karşılaştığı şartlara karşı tek sığındığı nokta yine kendi ideal dünyasında yarattığı "düşleri"dir. Bu düşlere tekrar dönüşü ve onlara tutunuşu idealine devamını sağlayacaktır. Fakat gördükleri ve durumun onu zorladığı "idare" mekanizması birçok noktada engeller çıkarır; "Elim cebimde 'vaziyeti idare' etmekten yana hiç de gönüllü değildim. Bir yandan içine girdiğim gerçekler, bir yandan yapmak istediklerim, düşüncelerim, çalışma gücüm, ülküm, bir yandan 'vaziyeti idare' etmemek. Karışık, içinden çıkılması kolay olmayan, çetrefil bir işti bu" (Arısoy, 1958: 15). Arısoy, karakterinin idealini, inandığı gayelerin soyut tasavvurlarını Karapürçek gerçekliğinde ve onun şartlarında sınamaya, fikirlerinin ve algısının sınırlarını kavratmaya çalışır:

"Zor kullanmanın pek yararlı olmayacağını ta baştan kestiriyordum. Yolda Ali'nin söylediklerini hep düşündüm, durdum. Bir şey, köy gerçeği içinde önemli bir yeri olan, belki davanın belkemiği, bir şey söylüyordu Ali. Şu belliydi ki, öğretmenle köy, köylü ayrı iki evrendi. Birleşmiyorlardı. Bağdaşamıyorlardı. Çıbanın başı buradaydı. Bunun 'neden' ini değil. Elbet efendim, köyün, köylünün ilkel şartları ile öğretmenin ileri görüşü, kültürü, uyanık zihniyeti... Ya da, yüzyıllardır süregelen bir cehaletin..falan gibi 'neden'ler değil" (Arısoy, 1958: 15).

Öğretmen, tayin haberini almasından köye vardığı ve çevreyi gördüğü ana kadar olan yaşadıklarının muhasebesini yapar. O, bu meselenin sadece kendisine bağlı olmayan, kendisini içinde bulduğu bir hadiseler bütünü olduğunu kavrar. Çevrenin, toplumun, köy-kent ayrımının "üstünkörü neden"lerini irdelemek yerine bunun yapısal-siyasal-toplumsal bir bunalım, tezatlık içerdiği kanaatini güder. Diğer taraftan bu meselenin sadece sosyolojik yanını göz önünde bulundurarak şahıslardan dışarı ötelemek istemez. Böylelikle kişilerin de mesuliyetlerinin olduğunu vurgular. Bu bakımdan köyden gelerek yol boyu ona eşlik eden Ali adlı karakterden aldığı bilgiler bu çerçeveyi düşünmesini sağlar:

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

“Ali gelen öğretmenlerin ‘kişi’ olarak da sevilmediğini, sevilmediğini söylemek istiyordu. Köylü, okulu sevmiyor, öğretmeni sevmiyor. Bilgiye kültüre karşıdır. Alışageldiği yaşama şartları, bu yaşama şartlarının hilafsız, inkârsız ıllıklığı su götürmez bir gerçektir. Bunları görüyordum. Ama bu durumda öğretmene düşen bir takım işler olmak gerekirdi. Onlar neydi? Ya da ne olabilirdi? Köylü, öğretmenin işini sevmiyordu. Bundan ötürü öğretmene dış biliyordu, kabul. Ama öğretmenin bir de özel kişiliği, sadece insan yönü, görevin dışında bir yönü yok muydu?” (Arisoy, 1958: 15).

Bu tür soruların yanıtlarını öğretmen, daha sonrasında köylülerle tanışıp kendisinden önce gelen öğretmenlerin davranış ve tutumlarını öğrendiğinde bulacaktır. Hüseyin Çavuş adlı karakterin anlattıklarıyla bu mesele açıklığa kavuşur:

“Sözüm meclisten dışarı, dedi, sofrada da denmez ya, gusura galma mamurgısmı bize poha bakar gibi bakar Mâllim bey (...) Bildirki Mâllimin yanına varamazdık. Eh, köye yeni gelmiş, misafir, helbet, bi hoş geldin dinmez mi? Mektebe vardydım, doğuza bakar gibi baktı bana.. (...) İsmail Ağa, Hüseyin Çavuşun sözünü hem doğruladı hem de; Gene Allah selâmet virsin, dedi, yimek beğendiremezdik. Nideceğimizi şaşırdıydık. Burası köylük yer Mâllim bey, şehir gibi olur mu? Yağın beğenmez, duzunu beğenmez, o pismiş, bu bulaşıkmiş... Allah seni inandırısın, ne dilediyse yapmak istedik. Dedik de kendine.. Bizim ile konuşmazdı ki... Çocuklara da bi sövermiş!” (Arisoy, 1958: 18).

Köylülerin öğretmene anlattığı bu hadiseler, gelen öğretmenlerin uyuşamama sorunları yanında geldikleri yerin şartlarını da göz ardı etmeleri, tavır ve tutumlarının yanlışlığıyla da birleşerek köylüyle okul-eğitim-öğretim gibi faaliyetlerde birbirine karşıt hâle getirir. Bu tezat/karşıtlık sadece köy-kent ayrımında kalmayarak köylü-kentli ayrımının şahsiyetler üzerinden devam etmesidir. Şahsiyet üzerinden devam ediş bu noktada şehirden gelen öğretmen-memur-devlet adamı gibi kişilerle köylülerin algısal zıtlıklarıdır.

Karapürçek’e gelen öğretmenlerin işi ciddi tutmaması, bir an önce okuldan ayrılmak istemeleri, anlaşmazlıkların ve algısal farklılıkların “iş idare etmek”ten öteye geçmemesi okulun öğrenci sayısını düşürür. Öğretmen bu noktada da müdahale ederek muhtarla konuyu irdeler. Ancak verilen cevapların tutarsızlığı, köy şartlarında öğrencilerin okula gelmek yerine türlü işlerde çalışmak zorunda kalışları gibi birçok neden onun karşısına çıkar:

“Gelmeyenler için bir şey yapılmaz mı?

Yapılmaz!

Neden?

Gelenler yeter Mâllime de..

Muhtar okula gelecek öğrencileri öğretmen için eğlencelik sayıyor gibiydi.

Gelenle idare... İş zamanı.. Vaziyet.. Vaziyeti idare.. Muhtarla Milli Eğitim Memuru bir noktada birleşiyorlardı.

Biz gelmeyenleri de getireceğiz, dedim” (Arisoy, 1958: 21).

Arisoy, karakterinin bu ciddi ve kararlı duruşunu eser boyunca korur. Böylelikle hadiselerin getirdiği sorunlar ancak sebatla yenilebilen, ortadan kaldırılabilen meseleler olarak görülür. Öğretmen, her fırsatta karşısına çıkan ve bilhassa idealini zorlayan; gerilik, imkânsızlık, şartlanmalar gibi birçok nedene bağlanarak sürüncemede bırakılıp geçiştirilen; ‘idare etmek’te ifadesini bulan karşıtını/düşmanını alt edebilecektir. Muhakemesini, tespitlerini, her türlü noktadan çekerek bu kavram üzerine yoğunlaştırır:

“İdare!

Adım başında, her işin içinde, herkesin dilinde, aklında.. ‘İdare!’

Köylüsünde, kentlisinde, okumuşunda, cahilinde, âmirinde, memurunda, öğretmeninde öğrencisinde, bu.. ‘İdare!’

Ne yana yönelsem, nereye el atsam, ne yapmak istesen, az sonra karşıma, rezil suratı, utanmaz ve namussuz edasıyla bu ‘İdare’ çıkıyor, dikiliyor, sırtıyor. Küfreder, anama avradıma küfreder gibi sırtıyor!

‘İdare!’

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

Yüzyılların büyük felâketini, Karapürçek'lerin büyük karanlığını hazırlayan, yapan, sürdüren tek neden bu: İdare! Sır da, neden de, sonuç da bunda gizli, bu tek kelimede; 'İdare!'" (Arisoy, 1958: 23).

Öğretmen, karakter bakımından idealist yönüyle bu sorunlara çözümler getirmeyi, zihniyet değişimi meselesinde görür. Algının değişmesi demek, yaşanan sorunların üzerine gidenlerin artması, çözüme ulaşmanın ve ilerlemenin önünün açılması demektir. 'İdare' kavramı altında kendine yer bulan toplumsal algı tıkanıklığı, yapılacakların/yapılması gerekenlerin ertelenerek sadece gün geçirmenin öncelendiği bir ideoloji hâlini alır. Öğretmen için bu anlayış değişirse mesele kalmayacaktır. Arisoy, karakterinin karşısında anlayış/algı tıkanıklığını koyup onu karşı mücadeleye iterken ortaya diğer yandan değişen siyasi-politik şartlar sebebiyle de yeni bir hadise çıkar: politika. Öğretmen, köydeki şartları gözetirken diğer taraftan da siyasetin yansımalarını da dikkate almak zorunda kalır:

"Okul işlerini yürütmek, yalnız Kabak Ali'ye (köy muhtarı) yenilmemekle olmayacaktı. Köyün ağalarını, sonra öbür köylülere okul konusuna ısındırmağa çalışmak da vardı. Bunlar kadar önemli, köydeki partililik meselesi de vardı. Köyün partiler yönünden eğilimlerini bilmek gerekti. 'Hindiki zamanda demirkıratlık var. Kolay değil öyle herşey..'" (Arisoy, 1958: 29).

Arisoy, karakterinin söylemlerinde mücadelecî tavrını ön planda tutmaya çalışırken ideale olan itimadının da basit bir yapıda olmadığını, bu inancının arkasında bütün bir yurdun kalkınması olduğuna dair vurguyu özellikle aktarır. Öğretmen idealiyle sadece Karapürçek köyü özelinde kalmayacağını belirterek yüklendiği misyonun kapsayıcılığını vurgulayarak toplumsal-sosyal öğretmen algısını kurmaya çalışır:

"Karapürçek'in 160 hane halkını ben seviyorum. Acıyorum. Tutup kaldırmak istiyorum. Işığa yöneltmek istiyorum. Sağlıkla, insanca yaşasınlar istiyorum. Yaşama çabaları, hayata karşı davranışları iyiye, geleceğe yönelsin istiyorum. Elimden geldiğince buna çalışıyorum. Çalışacağım. Ben yalnız Karapürçek için böyle düşünmüyorum. 40.000 köy için düşündüğüm budur. Karapürçek değil de, kırk binin herhangi birinde olsaydım, düşüncem, ülküm değişecek değildi. Onların hiçbirini tanımadan, hiçbir birleşik yönümüz olmadan, bana hiçbir yararlılıklarını istemeden seviyorum. Bu bir çeşit karşılıksız aşkın nedeni nedir?" (Arisoy, 1958: 42).

Öğretmen, Karapürçek'in aydınlanması için ideale sıkı sıkıya bağlılık sözleri ederken karşısında ekseriyetle her yörede rastlanan tipler çıkar. Bunlar Karapürçek özelinde Hoca Efendi, Süleyman Ağa, Kabak Ali gibi köyün sınıfsal yapısını temsil eden kimselerdir. Hoca Efendi, dinî yapının temsilini üstlenirken Süleyman Ağa zenginliği ve sözü geçer oluşuyla feodal görünümde bir karakterdir. Diğer taraftan bu iki tip birlik içindedir. Aynı kümede bir diğer kişi, 'Kabak Ali', muhtarlık yapması yanında orta yol izleyerek ileri gelen güçlerle arasını iyi tutan böylelikle de konumunu kaybetmeyen idari figürdür. İmkânsızlıklar yanında ortaya çıkan bu karşı güçlere rağmen karakterin yapacağı tek şey, ideale sarılmak olur:

"Süleyman Ağa bana vız gelir. Hoca Efendi vız gelir. Kabak Ali vız gelir. Ben yolumdayım. Önüm daha parlak! Daha aydınlık, daha geniş.. Bu dik yokuştan sonra geniş bir düzlük var. Yayla havası içinde sürüp giden bir genişlik. Oraya varacağım. Oraya köycek varacağız! Orası bizi bekliyor. Şu yokuşu aştık mı, mesele yok" (Arisoy, 1958: 44).

Öğretmen, Karapürçek özelinde bütün bir köylülüğün tahliline girişerek anlamaya çalıştığı yapının kendisinden ne istediğini sorgular. Böylelikle iki karşıt güç ve iki ayrı cephe görünümündeki öğretmen-köylü tezatlığını kırmayı ümit eder:

"Türk köylüsünün, arınızdand gelmemesi için hiçbir sebep yoktur! Onun havasını bilmek, saygısını, güvenini kazanmak, iş yapmak, başarmak için gerekli. Karapürçek, çalışılması, başarı kazanılması en güç köyler arasına girebilir. Karapürçek'liyi doğruya getirmek zorla olmayacaktı. Onun sıkı sıkıya bağlı olduğu ilkelerinden ona yararlı sonuçlar çıkarmak gerekliydi. O, bilmediği, ilkin anlamayacağı ilkelerle karşı karşıya gelince elbette yadırgayacaktı. (...) Din mi? diyor. Dini vereceksin ona. Ama nasıl vereceksin? Hem onun inançlarını kökünden yıkmayacaksın, hem kendi amacını sağlayacaksın" (Arisoy, 1958: 73).

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

Bu çerçeve bir noktada öğretmen karakterinin üzerine aldığı misyonun metodolojisini sunar: yabancılaşmadan ve karşısındaki gücü-kitleyi kendisine yabancılaştırmadan ideale ilerlemek. Kazanım ancak bu yolla sağlanacak ve istenilen amaçlar türlü araçlar yardımıyla da gerçekleştirilecektir. Öğretmen, izlediği bu metodu yine köylüyle olan irtibatında şu şekilde örneklendirir:

“Onlara öbür ülkelerin her alanda neler yaptıklarını, nasıl çalıştıklarını anlatıyorum. Hikâyeler, güldürücü fıkralar söylüyorum. Geriliğimizin nedenlerini açıklıyorum. Bu arada din büyüklerinin sözlerinden yararlanıyorum. Millî duygularını uyandırmaya çalışıyorum. Her gece, bir biçimine getirip Atatürk’ün sözünü ediyorum. Onun dileğini, amacını, özlemini anlatmaya çalışıyorum. Uygarlığın, insanca yaşamının ilkelerini bellesinler hiç olmazsa diyorum” (Arisoy, 1958: 77).

Arisoy, karakterinin anlatımlarında bir öğretmenin gayesinin ne olduğunu ve de daha çok ne olması gerektiği üzerinde durur. Böylelikle kahraman sadece bir mesaj aracı olmaktan çıkarak form-ideal-şablon karakterine evrilir:

“Kahraman olmak dileğinde değilim. Takdirler, ‘iltifat’lar beklemiyorum. Amacım bu değil. Bu düşlerim, bu köyde, öbür köyde, berikinde, kırk bininde yaşayanların hakkı zaten. Hepsi bu.. Yaşamamın bir anlamı varsa, bir ereği, bu düşler gerçekleşirse var” (Arisoy, 1958: 92).

Arisoy, karakterine isim vermeyerek onun aslında sadece Karapürçek köyü özelinde var olan bir şahıs olmasından ziyade bütün köylerde yaşayan, yaşayabilecek olan bir hadise adamı olmasının da önünü açar. Öğretmen olaylar karşısında, idealiyle yaşayacak, onunla savaşılabilecek ve böylelikle başarı kazanacaktır. Herhangi bir köyde şartların onu götürdüğü noktalardan, soktuğu çıkmazlardan, kargaşa ve olanaksızlıklardan idealinin ona verdiği ülkü, gaye insanı olması sayesinde çıkacaktır. Aydınlanma, ilerleme ve geriliğe karşı verilen savaş; kahraman olmak, iltifatlar almak amacıyla yapılmaktan ziyade toplumsal gayenin gerçekleşmesi için bir nefer edasıyla faaliyete dökülürse netice alınacaktır. Arisoy, nihayetinde öğretmen karakteri üzerinden bu algıyı aktarmaya gayret eder.

SONUÇ

M. Sunulah Arisoy, romanında daha çok öğretmenin yaşadığı sıkıntılar ve köylü çocuklarını okula getirmek için gösterdiği gayreti ifade etmeye çalışsa da bu faaliyetlerin arkasında rol alan gerçeklerin algılar olduğunu sık sık belirtir. Karakterinin daha ilk anlardan itibaren karşılaştığı ‘vaziyeti idare, günü geçirme’ gibi siyasi-algısal anlayışla yaşadığı zorluklar bilhassa dikkatle sunulur. Böylelikle hedeflenen mekanizmanın bir köyde yaşanan öğretmen-köylü sorunundan ziyade anlayış ekseninde olduğu belirtilir. Romanda öğretmenin isimsiz bırakılarak sadece ‘muallim’ olarak adlandırılması yaşanan hadiselerin sadece Karapürçek köyü ekseninde olmaktan ziyade ülkenin herhangi bir köyünde yaşanabilir oluşunu/yaşanmış oluşunu da işaret eder. Öğretmen tipinin bütün bu anlayış, gelenek, önyargı gibi kavramlarla ifade edilebilecek mekanizmaya karşı idealine sarılarak başarıya ulaşacağı ancak yine bu algının neticesi olarak köyden ayrılması meselenin sadece idealle aşılamayacağını da gösterir.

Öğretmen, ifadelerinde genel olarak hep ideale çıkacak bir söylem üretir. Böylelikle merkez aldığı değerleri-algısını kendisine sürekli hatırlatarak savrulmasını, meseleden uzaklaşmasını önlemiş olurken karşısında çıkan idare hadisesiyle de mücadele etmiş olur. Bu bakımdan söylemler hem karakterin kendisi hem onu dinleyenler hem de ideali açısından bir hareket noktasını gösterir. Arisoy, karakterini ekseriyetle bu merkezde tutarak anlatır. Karakter, hareket aldığı değer ve idealden uzaklaştığı andaysa netice olarak köyden ayrılmasına kadar varacak hadiseler yaşanmaya başlar. Yazar böylelikle karakterinin serüveninde idealin bir tip üzerinde ne derece önemli rol oynadığını da ortaya koymuş olur.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 3 - Number:1 p. 10-16, Summer 2025

KAYNAKÇA

Arısoy, M. Sunullah (1958). *Karapürçek*, Ankara: Varlık Yayınevi.

Enginün, İnci-Kerman, Zeynep (1998). *Mehmet Kaplan'dan Seçmeler II*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kaplan, Ramazan (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Pospelov, N. Gennadiy (1985). *Edebiyat Bilimi II*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Redeker, Horst (1986). *Edebiyat Estetiği*, Ankara: Kuzey Yayınları.

Yalçın, Alemdar (2006). *Siyasal ve Sosyal Değişimler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı (1929-1946)*, Ankara: Akçağ Yayınları.